

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Constantin Cubleşan

Drd. Luminița Cebotari

Alba Iulia

2010

1

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE

FERMENTUL EXPRESIONIST
ÎN TEATRUL BLAGIAN

REZUMAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Constantin Cubleșan

Drd. Luminița Cebotari

Alba Iulia

2010

CUPRINS

<i>ARGUMENT</i>	1
I. Expresionismul	7
1. Delimitare și definire.....	7
1.1. Expresionismul în relație cu alte curente artistice și literare.....	19
1.2. Atitudini expresioniste în pictură.....	27
1.3. Mișcarea expresionistă în literatură.....	35
1.4. Expresionism și esență dramatică.....	39
1.5. Trăsăturile dramei expresioniste.....	43
1.6. Teoreticienii fenomenului expresionist.....	48
2. Expresionismul dramatic românesc și premisele sale.....	55
3. Lucian Blaga și alți reprezentanți ai expresionismului românesc.....	66
II. Sistemul dramatic blagian	80
1. Contextualizarea teatrului blagian.....	80
2. Concepția teatrală la Lucian Blaga.....	86
3. Lucian Blaga și teatrul de idei.....	91
4. Teatralitatea pieselor blagiene.....	100
III. Piesele blagiene – depozitul valoric al expresionismului românesc	104
1. <i>Zamolxe</i> . Mit arhaic.....	104
2. <i>Meșterul Manole</i> . Un Icar românesc.....	123
3. <i>Tulburarea apelor</i> . Speranța unei duble reîntoarceri.....	155
4. <i>Cruciada copiilor</i> . O apologie a năzuinței inocente la ideal.....	171
5. <i>Arca lui Noe</i> . Conștiința omului ales.....	185
6. <i>Daria. Ivanca</i> . Drame psihologice și de familie.....	209
7. <i>Avram Iancu</i> . O personalitate umană proiectată la dimensiunea fabulosului folcloric.....	231
8. <i>Anton Pann</i> . Un împătimit al logosului.....	243
9. <i>Înviere</i> . Mister renașcentist și medieval.....	254
IV. Expresionismul dramatic blagian în relație cu cel european și american	277
CONCLUZII.....	314
BIBLIOGRAFIE.....	329

CUVINTE CHEIE

Expresionism, dialog, arte, teatru, extatic, mitic, cosmic, arhetipal, stihial, tragic, schematism, esențializare, stilizare, teatralitate, conflict dramatic, tipologie simbolică, sacrificiu ritual, atitudine novatoare.

REZUMAT

Descoperind dramaturgia expresionistă germană, care după reforma din secolul al XVI-lea reprezintă unul dintre evenimentele importante din istoria culturală și artistică a țărilor germanice, am început a face asocieri cu dramaturgia expresionistă de la noi, reprezentată atât de bine de Lucian Blaga. De fapt, cel mai original filon al expresionismului rămâne în dramaturgia noastră drama mitică, excelând în geniul blagian. Așa s-a născut dorința de a demonstra într-o lucrare de cercetare prezența fermentului expresionist în teatrul blagian. Lucian Blaga se bazează pe o viziune antropologică, dar modalitatea de a exprima artistic aparține tehnicilor moderne, expresionismul luând o accepțiune proprie în teatrul său.

Prin Lucian Blaga, estetica expresionismului își găsește în dramaturgia noastră pe unul din apărătorii ei cei mai autorizați, cu atât mai mult cu cât opera sa a intrat din vreme în consonanță cu ideile noului curent. El s-a întâlnit cu expresionismul pe terenul poeziei și l-a preluat în forma lui dispersată. În teatru, expresionismul a devenit cadru scenic de reflectare primordială.

Faptul că tema *Omului Nou* n-a găsit, sub latura ei socială, ecou în dramaturgia blagiană, a împiedicat critica să-i distingă adevăratul caracter. Dar drama expresionistă se bazează pe un sincretism de idei, nu numai politice și sociale, ci și etice, respectiv religioase, cu privire la felul în care umanitatea urmează să se salveze. În drama expresionistă, ideea utopică își vedește eficiența nu prin ceea ce izbutește să spună, ci prin intensitatea cu care e trăită. Prefacerea are loc sub acțiunea contaminantă a pildei ce constituie o revelație, iar comunitatea o capătă cutremurată până în străfundul sufletului de gesturile eroului.

Modern în prezentarea scenică, în referințele sale la o dramaturgie ce repune în discuție valorile teatrului de la începutul acestui secol, teatrul blagian se apropie în multe privințe de tragedia greacă, dar și de teatrul expresionist. Dramaturgul își extrage subiectele din mit, sentimentele personajelor sunt contradictorii, puterea destinului lovește individul sau colectivitatea care i se opune, iar decorurile sunt stilizate și bogate în simboluri.

Am încercat să dovedim că diversitatea dramelor blagiene nu exclude, ci mai degrabă încurajează pluralitatea interpretărilor. Trecerea de la configurare la refigurare, ca ultim stadiu al receptării nu este bruscă, ci continuă; coerența acestei tranziții este asigurată de schematizare, de jocul sedimentării și al inovației, al tradiției și al modernității. Dacă tragedia greacă nu face decât să absolutizeze tradiția, excluzând noul, atunci expresionismul, ca mișcare de revoltă împotriva regulilor, tinde să rupă legătura cu tradiția literară. Blaga își concepe opera într-un stil nou, văzut ca aspirație spre esențial. El va opta pentru o formulă dramatică de sublimări ideistice, în care interesul trece de la detaliu la esențial.

Dorința noastră a fost de a arăta că *esențializarea* este trăsătura ce leagă dramaturgia lui Blaga de expresionism. Pentru unii *esențializarea* ar putea fi un concept alunecos, lesne deplasabil către cel de schematism – noțiune ce acoperă o realitate ascenică, adică lipsa psihologiei accentuate a personajelor axiale; dar personajele cele mai puternice ale teatrului blagian, cu un fond psihologic excepțional, sunt cele mai esențializate. Ele se confundă cu mesajul și cu ideea în numele căreia evoluează. Prin urmare, viabilitatea scenică a eroilor din teatrul blagian necesită o altă perspectivă analitică, mai ales că în dramaturgia sa nu avem de-a face cu *personaje vii*, ci cu *idei vii*, acesta fiind unul din câștigurile cele mai însemnate ale teatrului expresionist.

Am arătat că în atmosfera de mit și legendă, personajele pieselor blagiene sunt stilizate până la maximum. Conflictul se mută pe plan cosmic, așa încât eroii nu mai au putere asupra opțiunilor proprii, fiind mișcați de energii elementare. Totul se reduce, prin urmare, la un conflict de idei, unde ființa istorică este înlocuită cu cea mitică, transcendentă, sugerând revenirea la vârsta arhaică a lumii. În dramele sale, Blaga adoptă o atitudine transfiguratoare mitopoetică și creează mituri, așa încât mitul ajunge cadrul ce înlocuiește realitatea, adică devine cadru esențializat, unde se reunesc forțele elementare cosmice.

Teatrul blagian aparține unei noi epoci în evoluția dramaturgiei românești, inaccesibil și în prezent unor oameni de teatru. El nu mai face concesie patosului romantic și nici realităților banale de zi cu zi, cultivate de teatrul naturalist. Teatrul nou are tendința de spiritualizare, încercând să dea esențialul firii omenești.

Ținând cont de aspectele reliefate de reputeți analiști ai operei dramatice blagiene, ne-am axat cercetarea pe aprofundarea cunoașterii specificului teatrului blagian expresionist în raport cu cel

europăean și american. Dramaturgul român a oferit culturii europene o viziune integratoare, fără a înceta să fie român. Ideea sa, de a fundamenta un leagăn spiritual comun european, pusă atât de bine la punct în opera dramatică, este privită astăzi cu neîncredere, deși această operă este plină de motive românești și universale. Blaga a urmărit programatic integrarea spiritualității etnice în spațiul universal prin ridicarea în mit a unor destine istorice și legendare excepționale.

Majoritatea dificultăților generate de receptarea și valorificarea operei dramatice blagiene se leagă de faptul că nu s-a descoperit o cale de acces corespunzătoare, care să permită deslușirea articulațiilor sale esențiale, precum și a elementelor deopotrivă valabile și viabile.

Ca metodă de lucru ne-a preocupat detașarea celor mai semnificative aspecte ale pieselor blagiene și plasarea acestora în contextul mai larg de receptare a întregii dramaturgii expresioniste de la noi. Aureola specific românească a acestei creații dramatice, adăugată la valoarea ei estetică și metafizică, îi dă teatrului blagian valoare de sinteză. Opera dramatică blagiană ne încântă prin forma ei estetică în care îmbracă expresia, ne înalță prin caracterul ei românesc și ne înfioară de ecoul lumilor de dincolo, multiplicat ca largele cercuri de apă iscată de întrebările aruncate de Blaga în adâncul lac al misterului.

E totuși de remarcat, câtă artă dramatică și câtă cumpătare de mijloace contribuie la susținerea valorii expresive a teatrului blagian. Dacă *Zamolxe* este o piesă mai glaciară, celelalte au o căldură ce stârnește în spectator sentimente estetice diferite. Lucian Blaga este primul autor dramatic român care reușește să ne zguduie cu sentimentul sublimului și să ne ridice pe culmile acestuia.

În cercetarea noastră am tratat inegal piesele blagiene, rezervând un spațiu mai larg unora și mai restrâns altora. Aceasta deoarece intenția noastră nu a fost de a realiza o lucrare despre dramaturgia blagiană, ci de a demonstra prezența fermentului expresionist în teatrul blagian.

Am încercat astfel să arătăm că în dramaturgia blagiană, expresionismul se manifestă la mai multe niveluri: al personajului, al cadrului scenic și al discursului dramatic. Punctul de plecare este de fiecare dată exterior prin intensificarea mijloacelor formale, expresia devine ea însăși un element al conținutului, iar valoarea ideii constă în exprimarea ei. În toate piesele blagiene se fac simțite tendințele noi din drama modernă expresionistă: năzuința de esențializare și de comprimare a dialogului, spiritualizarea teatrului pe fundal metafizic, multiplicarea eului.

Ne-am structurat investigația pe patru registre de cercetare: cel al exploatării fenomenului expresionist în artă și teatru, al încadrării teatrului blagian în expresionismul dramatic românesc, al evidențierii trăsăturilor expresioniste din teatrul blagian și al raportării acestuia la dramaturgia expresionistă europeană și americană.

Conștienți de limitele unei abordări de acest fel, sperăm prin demersul nostru să aducem un plus de cunoaștere problemei încadrării teatrului blagian în fenomenul expresionist. Astfel, primul capitol al

prezentei lucrări este dedicat fenomenului expresionist, mereu definit în opoziție cu alte curente, deși interferențele și suprapunerile sunt inerente. Expresionismul și-a găsit condiții propice de manifestare și coagulare în Germania wilhelmiană, formele de manifestare fiind destul de diverse: de la artiști *vizionari ai amurgului* până la *omul-revoltă*. Deși a lăsat mari creații în lirică, expresia cea mai completă se găsește în teatru. De aceea am încercat să demonstrăm că teatrul – sinteza tuturor artelor – devine o tribună importantă pentru propagarea directă a noilor idei.

Cel de-al doilea capitol se axează pe explorarea sistemului dramatic blagian și aduce în prim plan noua accepție a creației, care în concepția blagiană este o metaforă, desemnând nu o simplă figură de stil, ci totalitatea mentalităților prin care, într-o operă întregă, se întocmește o viziune a existenței. Inovator în plan formal, prin tehnica expresionistă, teatrul blagian indică o permanentă luptă a contrariilor. Aceste conflicte angajează resorturi adânci ale ființei umane în *Tulburarea apelor*, având ca pretext momentul pătrunderii lutheranismului în Ardeal, în *Cruciada copiilor*, în *Meșterul Manole*, unde sunt prezente antinomiile viață-moarte, creație-jertfă. Nici *Avram Iancu* sau *Anton Pann* nu sunt lipsite de acele tensiuni plenare bipolare ale conștiințelor angajate fie în istorie, fie în creația artistică.

În întreaga operă blagiană întâlnim polarități, antagonisme, dualități, scindări, principii contrare. Astfel de polarități antinomice devin mărturii incontestabile ale complexității naturii ființiale, căreia îi sunt consubstanțiale stihialul, arhetipalul, elementarul și cosmicul, revelarea și vocația jertfei creatoare.

Apelul la teoriile freudismului, atracția către formele bogumilice și mariajul dintre potența metafizică și cea raționalist-istorică a autorului, reprezintă cele trei axe de-a lungul cărora am identificat sistemul dramatic blagian.

Un capitol inedit al lucrării este destinat expresionismului dramatic blagian în relație cu cel european și american. Aici întreprindem o comparație între Lucian Blaga și alți dramaturgi expresioniști, căutând să descoperim elemente ce îi apropie și îi diferențiază. Am încercat să demonstrăm că personajele teatrului blagian ilustrează simboluri și concepte în emergența unor dualități de o frenezie ideatică totală, ce amintesc de teatrul lui Brecht, Kaiser sau Toller.

Cercetările noastre au evidențiat modelele europene și americane, din care Lucian Blaga scoate drama investigației umane, orientând-o spre categorial, arhetipal, revelarea zonelor obscure ale personalității. Ultimul capitol al lucrării încearcă să stabilească câteva asemănări între teatrul blagian și cel wilderian. Fidelitatea celor doi dramaturgi față de mit a fost pusă deseori pe seama autorității tragediei grecești, ca *primum movens* al teatrului. Mitul e la ei limbaj, funcționând la un nivel înalt, unde sensul reușește să se detașeze de stratul lingvistic pe care se desfășoară. Statutul personajului mitic modern se complică infinit în cazul celor doi autori, polarizând în el multiple ecouri ale unui arbore genealogic cu nenumărate spițe.

Am dorit să evidențiem în principal elementele expresioniste din teatrul blagian, și am demonstrat că prin fiecare piesă, acest teatru se subsumează principiilor estetice generale ale expresionismului. Acestea participă activ la sinteza modernă realizată de Blaga, care alege să coboare modernitatea cu întreaga sa încărcătură ideatică într-un *illo tempore*. Fascinația pentru planul mitic se exercită în expresionism și prin proiectarea arhetipului într-o dimensiune actuală, unde contingentul primește valențe simbolice. Blaga încearcă să armonizeze expresia arhetipului cu expresia modernului.

Toate experimentele blagiene beneficiază de o solidă cunoaștere a legilor genului dramatic și a categoriilor structurii, ceea ce îi permite să jongleze în deplină cunoștință de cauză cu inovațiile. Dramaturgul român asimilează încă de la vârsta de 19 ani ideile nietzscheene, idei pe care se va greșa noua sa sensibilitate expresionistă.

Lucian Blaga intră de la început și în mod decis în scenă, propunându-se ca protagonist al unui spectacol de factură expresionistă. Chiar și atunci când tace, Blaga face să vorbească tăcerea prin înscenare, printr-o gestică substitutivă, ce transformă poemul dramatic într-o pantomimă. Nu numai în *Înviere* avem de-a face cu tăcerea blagiană, ci și în *Tulburarea apelor*, unde sunt utilizate și alte cuvinte care creează senzația palpabilă a unei tăceri pline de înțelesuri.

Teatrul blagian are o structură nouă și originală. El este influențat de expresionism prin raportarea artistului la categoria cosmicului și iraționalului, prin interiorizarea trăirilor și prin refuzarea elementului tipic în favoarea simbolului. Până și personajele sale nu sunt altceva decât întruchipări ale unor idei sau forțe stihiale. Odată cu estetica expresionistă, dramaturgul român redescoperă mitologia și practicile magice în *Zamolxe*, *Meșterul Manole*, *Arca lui Noe*, drame psihologice și de familie în *Daria* și *Ivanca*, personalități umane pe care le proiectează la dimensiunea fabulosului folcloric în *Anton Pann* și *Avram Iancu*, năzuința inocentă la ideal în *Cruciada copiilor*, speranța unei duble reîntoarceri în *Tulburarea apelor* și mistere medievale în *Înviere*.

Personajele blagiene sunt idei individualizate: Zamolxe e profetul, Nona e luciferismul carnal al femeii, Popa e slăbiciunea în fața ispitei demonice, Daria și Luca sunt măcerăți de obsesii, Manole este eroul creator de artă, Radu e copilul nezdruncinat în credința sa, Doamna e mama, de fapt ideea tuturor mamelor, Ghenadie e preotul ortodox, Teodul e pretul catolic, iar Avram Iancu este eroul național.

În toți eroii blagieni există un zbugium lăuntric, un conflict cu propriul demon, o neliniște metafizică, o goană după certitudini și o sete de absolut. Toate personajele ard cu tălpile pe jarul întrebărilor ce sondează absolutul. Adâncimea lor stă în căutarea permanentă a realității de dincolo, iar tragicul vine din această frământare mai presus de puterile omenești.

Teatrul expresionist blagian materializează dorințe refulate și le dă întruchipări fizice prin acțiuni și figuri ce nu se mai supun logicii determinărilor obiective. Multe personaje evită individualizarea și

rămân la condiția lor pur categorială. Ele sunt un mag, un bărbat, un tânăr, un moșneag, o babă, un popă, niște zidari cu nume precum: „întâiul”, „al doilea”, „al treilea”. Nici personificările nu schimbă mare lucru, deoarece au o valoare emblematică ce ne trimite la o lume mitică. Nona, ca și Ivanca, de altfel, sunt „fiice ale pământului”. Prima este întruchipare a poftei trupești, iar cea de-a doua dansează goală în ploaie. Eroul axial din *Meșterul Manole* este un personaj de legendă, iar tribunul ardelean din piesa *Avram Iancu* o figură mitică, o pasăre care a luat vremelnice înfățișare omenească. În toate piesele blagiene personajele sunt de alt ordin, iar duelul se dă între simboluri și noțiuni.

Și personajele feminine ale dramaturgiei blagiene sunt schematice, acționând în virtutea unei unilateralizări comportamentale. Asta nu înseamnă că femininul ar fi redus la o sumă de stereotipii în economia textelor. Femininul acționează fie cenzurând energia eroului, precum Ana, Ioana, Patrasia, fie stimulând-o în cazul Nonei, Mirei și Ivancei.

Majoritatea pieselor blagiene se construiesc prin raportarea energiei masculine la feminitatea-cenzură. Studiul relațiilor feminin-masculin demonstrează un fapt ce singularizează această creație în contextul dramaturgiei românești, o problemă axată pe instinctualitate, ce capătă expresia acută a unei spiritualizări.

Personajele secundare au menirea de a circumscrie drama eroului axial și de a-i facilita acestuia revelația. Ele pot fi plasate în mai multe categorii: aceea a figurilor-stihii, ce au un rol în influențarea discursului și cele care sunt legate de punerea în evidență a sensului profund al textului. Energia acestora este suportul pieselor de teatru blagiene, deoarece învâluie situația dramatică și conferă eroului axial cadrul propice devenirii sale.

Am utilizat în studiul nostru părerile exprimate de criticii care au analizat personajul blagian în acord cu estetica expresionismului (Tudor Vianu, George Călinescu, Camil Petrescu, Ovid S. Crohmălniceanu, George Gană), dar i-am amintit și pe cei care au pus personajul în relație cu scenicitatea textului (Eugen Todoran, Dan C. Mihăilescu, Alexandru Paleologu). Alături de aceștia, Constantin Cubleșan a dezvoltat ideile teoretizate de Blaga în analiza personajelor. Și dacă unii percep construcția personajului în spirit expresionist ca pe o scădere (Tudor Vianu, George Călinescu, Camil Petrescu), alții o percep ca pe un aspect de certă modernitate (Ov. S. Crohmălniceanu, George Gană, Constantin Cubleșan).

Universul blagian vibrează sub energia seducătoare a cântecului, iradiind deopotrivă neliniște și seninătate, frământare și măreție. Muzica este expresia demonicului și prin magnetismul ei atrage notele disonante ce o alcătuiesc într-o armonizare supraordonatoare. Melosul e parte integrantă a tragicului. Energiile unificatoare integrează notele discordante ale universului blagian într-o configurație simfonică.

Prin personajele reduse la statutul de idei sau simbol, suprasaturând nivelul semnificațiilor, drama blagiană devine expresionistă. Scenografia și decorul apar stilizate ca în teatrul expresionist. Eroului axial i se propun în teatrul blagian două modele posibile, care uneori nu se actualizează de la începutul piesei. Este vorba de o tentație tragică pe de o parte – recunoașterea unei transcendențe puternice, și de una expresionistă pe de altă parte – divinizarea umanului prin substituirea transcendenței. Aceste opțiuni sunt resimțite ca tentații, personajul recurgând uneori la amândouă. Ele se dovedesc opțiuni, nu soluții. Singura soluție reală este cea pe care personajul o adoptă în final – sacrificiul de sine ce are efectul unei hierofanii, negând în final alternativa propusă.

Lucian Blaga nu a preluat sec formulele retorice expresioniste, ci a adaptat și a transformat o retorică la propria sensibilitate, îndepărtându-se de această retorică și în felul acesta apropiindu-se de sine. Groaza expresionistă se regăsește la dramaturg sub forma unei melancolii individuale. Întâlnim la el un anumit tip de nostalgie, un anumit elan, o tendință de ieșire din sine ca dilatare a eului, nu ca depersonalizare. Critica urbanului, atât cât este, vine pe fondul incompatibilității personale, a unei neputințe de a se regăsi și de a se reflecta. El nu deplânge decăderea umanității, ci mai degrabă inadaptabilitatea personală a eului mereu nostalgic a unei vitalități rurale.

Dramaturgul nu a preluat de la expresioniști doar o simplă figurație simbolică, ci un mod de a vedea lumea. Se știe că pictura este arta ce oferă timpului și memoriei dimensiunea unei aprofundări, în care efortul imaginației îl completează pe cel al intuiției. Așa cum în pânzele lui Monet găsim voga aceluia *acum*, într-un stil spontan, reprezentat de arta dinamicii luminii, efectele acestui mod de a privi se traduc și în expresia fulgurantă a picturalului blagian prin emergența viziunii ce încorporează intuiția nemărginirii și spectrul luminii în propria lui secvențialitate.

Deși stilizarea textuală a teatrului blagian vizează mai mult metafora discursului și simbolica rituală, acesta este impregnat de poeticitate și reverberează acel fior amestecat de tragedie antică și dramă expresionistă. Locația lui ar putea fi un amfiteatru natural. Drame ca *Meșterul Manole*, *Avram Iancu*, ar putea fi jucate în altarele de la Sarmisegetuza sau în spațiile largi ale platourilor Apusenilor. Aceste spații din Munții Apuseni oferă creației bliagene o dimensiune tragică unică, deoarece acolo cântecul de toacă poate fi ascultat în noaptea Învierii, toaca fiind una din brațele crucii înălțate de moți cu ocazia acestui praznic. Brazii Apusenilor se ridică spre cer, purtând în vârf un clopot ce răsună asemenea trâmbițelor îngerilor, anunțând începerea unei simfonii cosmice ce acompaniază desființarea morții. Noi credem că în acest cadru parusiatic teatrul blagian ar fi receptat mai ușor de spectatorii români, care până acum n-au încercat să se ridice la nivelul spiritual al dramelor bliagene sau să facă diferența dintre dramatismul psihologic și cel spiritual. De aceea dramaturgul a trecut cu o nepăsare aristocratică pe drumul ce-l depărtează de succesul imediat, fără să facă concesii gustului mediocru al mulțimii. El a

izbutit să dea zece piese originale, frământând din tezaurul tradițional al limbii române posibilități noi de expresie pentru cele mai abstracte idei.

Opera dramatică blagiană se deschide spre orizontul scenic al lumii, constituind o verigă intermediară în această parte a Europei, între literatura dramatică de la confluența secolului al XIX-lea cu începuturile celui următor și aceea de la mijlocul secolului al XX-lea, în care numele de rezonanță rămân Strindberg, Kaiser, Wedekind, Williams, Wilder, Blaga.

Prin centrarea tensională a celor mai substanțiale reușite scenice ale sale, pe coordonata conflictuală a raportului dintre credință și religie, dramaturgul își asigură coeficientul de scenicitate. Valențele demonstrative ale conflictelor nu ajung să preleveze asupra celor psihologice și aceasta este o caracteristică net în favoarea ideii că dramaturgia blagiană nu este o excrescență a sistemului său strict teoretic. Ea are un impuls formativ de sine stătător.

Teatrul blagian vizează o anumită simbolistică ontologică prin orchestrarea unor intrigi puternice, esențializate, indiferent că este vorba de viziuni renescentist-medievale ale unor simboluri misteriale, de identități cultural-istorice reverberând ideea de jertfă, de mituri constitutive ale spiritualității noastre sau de drame cu problematică psihanalitică raportabile la personajele lumii reale. Intenția dramaturgului era de a realiza o *amplă epopee națională*, prin care literatura dramatică românească să-și ia revanșa stilizării și esențializării. Schematismul expresionist nu împiedică teatrul blagian de a fi reprezentabil. Mesajul estetic transmis nu este obturat de ținuta poetică a textului, de simbolistica gestului scenic sau de suprasolicitarea mitică.

Am considerat necesară evidențierea componentelor expresioniste ale teatrului blagian, care fuge de denumirile obișnuite, personajele evită individualizarea, rămânând la condiția lor pur categorială. Personificările ne trimit la o lume mitică, în care conflictele se desfășoară nu între indivizi, ci între duhuri ale vieții și principii cosmice. Teatrul blagian este expresionist prin lirismul debordant și literalitate, trecerea de la detaliu la esențial, mitologism, schematismul personajelor și caricaturizarea gesturilor.

Tema abordată – axată pe demonstrarea prezenței fermentului expresionist în teatrul blagian – se circumscrie în tendința de promovare a teatrului practicat de Blaga și ar putea fi o continuare în explorarea operei dramatice bligiene.

BIBLIOGRAFIE

I. TEXTE FUNDAMENTALE

A. OPERA BLAGIANĂ

- Blaga, Lucian, *Cultură și cunoștință*, Cluj, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1922
- Blaga, Lucian, *Daimonion*, Cluj Napoca, Editura Societatea de mâine, 1930
- Blaga, Lucian, *Opera dramatică*, vol. 1, (*Zamolxe – mister păgân*), Sibiu, Editura Dacia Traiană, 1942
- Blaga, Lucian, *Mit și gândire*, în vol. Lucian Blaga, *Zări și etape*. Text îngrijit și bibliografie de Dorli Blaga, București, Editura pentru Literatură, 1968
- Blaga, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în vol. Lucian Blaga, *Trilogia culturii*. Ediție îngrijită de Sorin Mărculescu. Prefață de D. Ghișe, București, Editura pentru Literatura Universală, 1969
- Blaga, Lucian, *Elogiul satului românesc*, în Lucian Blaga, *Isvoade. Eseuri, conferințe, articole*. Ediție îngrijită de Dorli Blaga și Petre Nicolau, București, Edit. Minerva, 1972
- Blaga, Lucian, *Încercări filosofice*, Timișoara, Edit. Facla, 1977
- Blaga, Lucian, *Fețele unui veac*, în vol. *Opere, 7, Eseuri*. Ediție de Dorli Blaga, București, Edit. Minerva, 1980
- Blaga, Lucian, *Teatru. Proza autobiografică*, vol. II. (*Zamolxe, Meșterul Manole, Anton Pann*), Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de George Gană, ediția a II-a revăzută, București, Editura Albatros, 1980
- Blaga, Lucian, *Opere, 9, Trilogia culturii*. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Studiu introductiv de Al. Tănase, București, Editura Minerva, 1985
- Blaga, Lucian, *Opere*, vol. III, (*Zamolxe, Tulburarea apelor, Ivanca, Daria, Înviere*). Ediție critică și studiu introductiv de George Gană, București, Editura Minerva, 1986
- Blaga, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*. Postfață și bibliografie de Ioan Holban, București, Editura Minerva, 1990
- Blaga, Lucian, *Opere*, vol. IV, (*Meșterul Manole, Cruciada copiilor, Avram Iancu*). Ediție critică și studiu introductiv de George Gană, București, Editura Minerva, 1991
- Blaga, Lucian, *Despre gândirea magică*. Cuvânt înainte de Acad. Prof. Zoe Bușulenga-Dumitrescu, București, Editura GARAMOND, 1992
- Blaga, Lucian, *Opere*, vol. V, (*Anton Pann, Arca lui Noe*). Ediție critică și studiu introductiv de George Gană, București, Editura Minerva, 1993

- Blaga, Lucian, *Pe urmele psihanalizei*, în vol. Lucian Blaga, *Opere*, vol. II. Text îngrijit, note și comentarii de Dorli Blaga și Petre Nicolau, studiu introductiv de Ion Holban, Chișinău, Editura Știința, 1995

B. REFERINȚE CRITICE ÎN VOLUME

- Agachi, Andreea Elena, *Poetica apei în teatrul blagian*, în *Meridian Blaga*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Balosache, Dumitra-Daniela, *Boala metafizică – scenarii etiologice în poezia și dramaturgia lui Lucian Blaga*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000, coordonatori Conf. univ. dr. Pamfil Matei, Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Bălu, Ion, *Opera lui Lucian Blaga*, București, Editura Albatros, 1997
- Băran, Sorin Ovidiu, *Mecanisme sacrificiale în teatrul lui Blaga*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003
- Bărbulescu, Titus, *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale*. Traducere din limba franceză de Mihai Popescu, București, Editura Saeculum I. O., 1997
- Bâgiu, Lucian, *Dramaturgia blagiană – Instituirea estetică a absolutului*, Sibiu, Editura Imago, 2003
- Bâgiu, Lucian, *Ficțiunile matcă în dramaturgia blagiană*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003
- Bâgiu, Lucian, *Meșterul Manole: Creatorul vs omul creator*, în *Meridian Blaga*, tom 1 – Literatură, Cluj Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2006
- Bâgiu, Lucian, *Scenocentrismul în dramaturgia blagiană: surmontarea indeciziei*, în vol. *Meridian Blaga*, IV, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință. 2004
- Berindei, Cosmina, *Sofianic și stihial în pantomima „Înviere”*, în *Meridiane Blaga*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2006
- Boariu, Ana, *Claustrarea în „Daria” și „Ivanca”*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003

- Braga, Mircea, *Dramaturgia blagiană sau triumful artistului*, în vol. Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1997
- Breazu, Ion, *Repere istorico-literare*, în vol. Lucian Blaga, *Teatru*, 2. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Antologie și repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1984
- Călinescu, George, *Repere istorico-literare*, în vol. Lucian Blaga, *Teatru*, 2. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Antologie și repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1984
- Câmpan, Diana, *Universitarii noștri: Anton Pann și cele trei călăuze feminine*, în *Caietele Blaga*. Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, Ediția a XXVI-a, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2006
- Câmpan, Diana, *Anton Pann și sensurile cântecului mut...*, în vol. *Caietele Blaga*. Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, Ediția a XXVII-a, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2007
- Cârțu, Iuliana, *Calități plastice ale dramelor blagiene*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Ciocan, Ioana, *Personaje „circumstanțiale” în teatrul blagian*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000. Coordonatori: Conf. univ. dr. Pamfil Matei, Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Constantinescu, Doina, *Blaga și „melancolia”*, în *Meridian Blaga 4*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2004
- Crăciun, Alexandra, *Despre Chemare*, în *Meridian Blaga*, tom II, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2002
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Lucian Blaga*, București, EPL, 1963
- Cubleşan, Constantin, *Arca lui Noe*, în *Meridian Blaga*, tom II, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2002
- Cubleşan, Constantin, *Demonul și Arhanghelul*, în vol. *Meridian Blaga*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Cubleşan, Constantin, *Lucian Blaga dramaturgul. Eseuri*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010
- Cubleşan, Constantin, *Realismul mitic*, în vol. *Meridiane Blaga*, tom 1 – Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008

- Dincă, Irina, *Creația la confluența tragicului cu demonicul în "Meșterul Manole" de Lucian Blaga*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul Național „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Fotea, Sorana, *Personalități histrionice în teatrul blagian*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. VII. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul Național Studentesc „Lucian Blaga”, Ediția a VII-a, 27-29 octombrie 2005, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2006
- Gană, George, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, în vol. Lucian Blaga, *Poezii*, vol. I. Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de George Gană, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Albatros, 1980
- Gană, George, *Teatrul lui Lucian Blaga*, în Lucian Blaga, *Opere 3. Teatru*. Ediție critică și studiu introductiv de George Gană, București, Edit. Minerva, 1986
- Ghițulescu, Mircea, *Dramaturgie și filosofie*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Ghițulescu, Mircea, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, București, Editura Academiei Române, 2007
- Istrate, Mariana, *Nefârțate – valențe semantice în cadrul seriei sinonimice de eufemisme pentru diavol*, în *Meridian Blaga 4*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2004
- Lazăr, Maria, *Noe – conștiința alesului*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003
- Mariș, Ioan, *Lucian Blaga – clasicizare a expresionismului românesc*, Sibiu, Editura Imago, 1998
- Mihăilescu, Dan C., *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984
- Mioc, Adrian, *Cearța religiilor și rezolvarea ei în „Tulburarea apelor”*, în *Meridian Blaga*, tom II, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2002
- Modola, Doina, *Lucian Blaga și teatrul insurgentului. Memorii. Publicistică. Eseuri*, București, Editura Anima, 1999
- Modola, Doina, *Teatrul blagian – bilanț spectacologic*, în vol. *Meridian Blaga 5*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2005
- Moraru, Cornel, *Lucian Blaga. Monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, 2005
- Muntean, Florin, *Teatrul lui Lucian Blaga – între creștinism și păgânism*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II, Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian

- Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000. Coordonatori: Conf. univ. dr. Pamfil Matei, Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Negoïtescu, I., *Lucian Blaga*, „*Arca lui Noe*”, în vol. ****Scriitori moderni*, București, EPL, 1966
  - Nicolai, Raluca, *Reprezentări mitice în „Zamolxe”. Mister păgân*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. VII. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul Național Studentesc „Lucian Blaga”, ediția a VII-a, 27-29 octombrie 2005, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2006
  - Orian, Georgeta, *Complementaritatea contrariilor în „jocul dramatic” „Ivanca”*, în vol. *Meridian Blaga 5*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2005
  - Paleologu, Alexandru, *Teatrul lui Lucian Blaga*, în vol. Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, Editura Eminescu, 1970
  - Perpessicius, *Repere istorico-literare*, în vol. *Lucian Blaga. Teatru*, 2. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Antologie și repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1984
  - Pleșca, Corina, *Mitul lui Pan în civilizația greacă și expresionismul blagian*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000, coordonatori Conf. univ. dr. Pamfil Matei; Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
  - Pușcariu, Sextil, *Repere istorico-literare*, în vol. *Lucian Blaga. Teatru*, 2. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Antologie și repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1984
  - Rădulescu, Elena, *Miticul în „Meșterul Manole”*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003
  - Rodríguez, Mariano Martín, *Pantomima ca literatură: „Înviere”, de Lucian Blaga*. Traducere de Oana Presecan, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință,
  - Roman, Manuela, *Modalitatea de manifestare a tragicului în „Zamolxe”*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. IV, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2003
  - Sala, Dana, *Tragedia copiilor în piesele „Cruciada copiilor” (Lucian Blaga) și „Deșteptarea primăverii” (Frank Wedekind)*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008

- Sitar-Tăut, Daniela, *Condiția creației și a creatorului în dramaturgia blagiană și cea eliadescă („Meșterul Manole” – „Coloana nesfârșită”)*, în *Meridiane Blaga* 8, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Sora, Mariana, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, București, Editura Minerva, 1970
- Taloș, Ion, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, București, Editura Minerva, 1973
- Tașcu, Valentin, *Comentarii la teatrul lui Blaga*, în vol. *Incidențe*, Cluj-Napoca, Editura Dacia
- Todoran, Eugen, *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, în vol. Lucian Blaga, *Teatru*. Ediție și prefață de Eugen Todoran, București, Editura Minerva, 1970
- Todoran, Eugen, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Timișoara, Editura Facla, 1985
- Todoran, Eugen, *Poezia dramatică*, în *Opera literară a lui Lucian Blaga*, București, Editura Minerva, seria „Universitas”, 1976
- Tomuș, Ion M., *Aspecte ludice în Arca lui Noe*, în *Meridian Blaga*, tom 1 – Literatură, Cluj-Napoca, Editura Cărții de Știință, 2006
- Tomuș, Ion M., *Teatru în teatru și semnificațiile acestui procedeu dramatic. „Meșterul Manole” și „Hamlet”*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000. Coordonatori: Conf. univ. dr. Pamfil Matei, Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Tomuș, Ion M., *Un pistol și un ceasornic. Principiul comunicant al energiilor dramatice în „Ivanca”*, în vol. *Meridian Blaga* 5, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2005
- Ungureanu, Anda Laura, *Zamolxe – ecuațiile puterii*, în *Caietele Lucian Blaga*, vol. II. Comunicări și traduceri prezentate la Colocviul național studentesc „Lucian Blaga”, ediția a II-a din 19-21 octombrie, 2000. Coordonatori: Conf. univ. dr. Pamfil Matei, Prof. univ. dr. Ilie Guțan, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001
- Vianu, Tudor, *Repere istorico-literare*, în vol. *Lucian Blaga. Teatru*, 2. Ediție îngrijită de Dorli Blaga, Antologie și repere istorico-literare realizate în redacție de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1984
- Vianu, Tudor, *Teatrul D-lui Lucian Blaga*, în vol. *Opere 3. scriitori români. Sinteze*. Antologie și note de Matei Călinescu și Gelu Ionescu. Prefață de Matei Călinescu. Text stabilit de Cornelia Botez, București, Editura Minerva, 1973

- Vodă-Căpușan, Maria, *Teatru și mit*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976

C. REFERINȚE CRITICE ÎN PERIODICE

- Bălașa, Titus, *Mentor al teatrului*, în „Ramuri”, nr. 6, 15 iunie 1988
- Bobeș, T., *Cronica teatrelor – Meșterul Manole*, în „Ultima oră”, an I, nr. 86, 10 aprilie 1929
- Braga, Mircea, *Când explicația este necesară*, în „Tribuna”, anul XV, nr. 2 (729), 14 ianuarie 1971
- Cocora, Ion, *Meșterul Manole*, în „Tribuna”, XVII, nr. 45, 8 nov. 1973
- Cubleşan, Constantin, *Lucian Blaga: Zamolxe*, în „Tribuna”, anul XV, nr. 2 (729), 14 ianuarie 1971
- Ghițulescu, Mircea, *Lucian Blaga: Meșterul Manole*, în „Limba română”, Chișinău, an. IV, nr. 2, 1994
- Ionescu, Eugen, *Note critice*, cronică la *Cruciada copiilor*, în „Licăriri”, februarie 1931
- Mărgineanu, N., *Meșterul Manole*, în „Tribuna”, anul XV, nr. 15, 15 aprilie 1971
- Nadin, Mircea, *Marginali la un spectacol Blaga*, în „Tribuna”, anul XV, nr. 3 (730), 21 ianuarie 1971
- Poantă, Petru, *Ov. S. Crohmălniceanu. Literatura română și expresionismul*, în „Ateneu”, nr.4, 1972
- Protopopescu, Dragoș, *Lucian Blaga și mitul dramatic*, în „Gândirea”, nr. 8, decembrie, 1934
- Șuluțiu, Octav, *Schiță de studiu asupra teatrului Lui Lucian Blaga*, în „Revista Fundațiilor Regale”, an IX, nr. 11, 1 nov. 1942
- Todoran, Eugen, *Valori poetice în teatrul lui Lucian Blaga*, în „Orizont”, an. XVIII, nr. 161, 9 sept. 1967
- Todoran Eugen, *Mitul Meșterului Manole în teatrul lui Blaga*, în „Tribuna”, XVII, 45, 8 nov. 1973

D. REFERINȚE CRITICE (EXPRESIONISM)

- Berlogea, Ileana, *Teatrul expresionist german*, București, Editura Univers, 1974

- Cauffman-Blumenfeld, Odette, *Teatrul european – teatrul american: influențe*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1998
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română și expresionismul*, București, Edit. Eminescu, 1971
- Grigorescu, Dan, *Expresionismul*, București, Edit. Meridiane, 1969
- Grigorescu, Dan, *Istoria unei generații pierdute: Expresioniștii*, București, Editura Eminescu, 1980; reeditarea volumului *Expresionismul*, București, Editura Meridiane, 1969
- Pavel, Amelia, *Expresionismul și premisele sale*, București, Editura Meridiane, 1978
- Styan, J. L., *Expresionism and epic theatre*, Cambridge, Cambridge University Press, 1981
- William, Carl Enoch; Leonard Dahlström, *Strindberg's dramatic Expressionism*, Ann Arbor University of Michigan, 1930
- Zalis, Henri (coordonator), *Expresionismul în literatura română. Cercetare bibliografică de Henri Zalis*, București, Editura Bibliotecii Centrale Universitare București, 1985
- De Micheli, Mario, *Protestul expresionismului, în Avangarda artistică a secolului XX*, București, Editura Meridiane, 1968
- Edschmid, Kazimir, *Cu privire la expresionism în poezie*, în vol. Paul Magheru, *Literatura română în context universal. Arte poetice – curente literare. Bibliografie și antologie de manifeste literare*, Editura Tipografiei Institutului de învățământ superior din Oradea, 1978
- Martini, Fritz, *De la expresionism până în anul 1945*, în vol. *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent*, București, Edit. Univers, 1972
- Papu, Edgar, *Expresionism și esență dramatică*, în vol. Edgar Papu, *Arta și umanul*, București, Editura Meridiane, 1974
- Popescu, Marian, *Cultura expresionismului*, în vol. ****Expresionismul în teatru și artă*. Publicație a Uniunii Teatrale din România, București, Editura Unitext, 1982
- Sân-Giorgiu, *Expresionismul dramatic*, în vol. *Cercetări critice*, vol. I, București, Editura Cultura Neamului Românesc, 1923
- Schileru, Eugen, *Constantin Brâncuși sau sculptura este gândire în imagini*, în ****Antologie de filosofie românească*, vol. V, București, Editura Minerva, 1988
- Stoica, Petre, *Prefață* la vol. *Poeți ai expresionismului*, București, Edit. Albatros, 1971

II. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

A. REFERINȚE CRITICE ÎN VOLUME

- Bădescu, Horia, *Meșterul Manole sau imanența tragicului*, București, Editura Cartea Românească, 1986
- Băncilă, Vasile, *Lucian Blaga. Energie românească*, Timișoara, Edit. Marineasa, 1995
- Biberi, Ion, *Poezia, mod de existență*, București, EPL, 1968
- Braga, Corin, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, Iași, Editura Institutului European, 1998
- Brustein, Robert, *The Theatre of Revolt*, Little Brown Company Ltd, Boston – Toronto, 1962
- Ciompec, Gh., *Motivul creației în literatura română*, București, Editura Minerva, 1979
- Dimitriu, Paul, *Despre viitorul artelor și condiția umană*, în vol. ***Arta viitorului. Antologie, prefață și traducere de Victor Ernest Mașek, București, Editura Meridian, 1996
- Doinaș, Șt. Augustin, *Tragic și demonic*, în vol. Ștefan Augustin Doinaș, *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească, 1980
- Floricică, Octavia, *Lirica blagiană – refuzul labirintului*, în *Meridian Blaga*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Mazilu, Ștefan, *Athosul blagian. Ipostazele scriitorului - hagiului*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Mîndra, V., *Incursiuni în istoria dramaturgiei române*, București, Editura Minerva, 1971
- Munteanu, Elisabeta, *Motive mitice în dramaturgia românească*, București, Editura Minerva, 1982
- Olos, Ana, *Blaga și Eliot – două fețe ale veacului*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Oprescu, Florin, *Poetica influenței*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Petrescu, C., *Modalitatea estetică a teatrului*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1937
- Pioariu, Mariana Rodica, *Dramaturgia americană în România. Eugene O'Neill, Arthur Miller, Tennessee Williams*, Cluj-Napoca, Editura RISOPRINT, 2004
- Popa, Mircea, *Momente din receptarea poeziei blagiene în Transilvania: cazul „Tribunei” de la Brașov (1941-1944)*, în *Meridian Blaga IV*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2004
- Popescu-Brădiceni, Ion, *Starea de europenitate a valorilor poetice în opera lui Lucian Blaga*, în *Meridiane Blaga 8*, tom 1-Literatură, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008
- Ruja, Alexandru, *Aron Cotruș. Viața și opera, Studiu monografic*, Timișoara, Editura de Vest, 1996

- Sadoveanu, Ion Marin, *Istoria universală a dramei și teatrului*, vol. II, București, Edit. Eminescu, 1973
- Strindberg, August, *Author's Note to A Dream Play*, în vol. *Six Plays of Strindberg*, Doubleday & Company Inc., Garden City, N.Y., 1955
- Tabart, Marielle, *Brâncuși – inventatorul sculpturii moderne*. Traducere de Emilia Munteanu, Colecția „Cotidianul”, ENCICLOPEDICA, seria a II-a. Volumul I, Editura Univers, 2009
- Tănase, Alexandru, *Lucian Blaga – filosoful poet, poetul filosof*, București, Editura Cartea Românească, 1977
- Teodorescu, Alexandru, *Lucian Blaga și cultura populară românească*, Iași, Editura Junimea, 1983
- Vaida, M., *Lucian Blaga – afinități și izvoare*, București, Editura Minerva, 1975
- Vasilescu, Emil, *Lucian Blaga*. Studiu, antologie, tabel cronologic și bibliografie de Emil Vasilescu, București, Editura Eminescu, 1981
- Vulcănescu, Romulus, *Mitologia română*, București, Editura Academiei RSR, 1985
- Wilder, Thornton, *Introduction*, în vol. Thornton Wilder, *Three Plays*, New York, 1975

B. REFERINȚE CRITICE ÎN PERIODICE

- Blaga, Lucian, *Începuturile și cadrul unei prietenii*, în „Gândirea”, nr. 4, 1940
- Cornel, Theodor, *Îndrumări în artă*, în „Viața socială”, nr. 4, 1910
- Däubler, Theodor, *Noua concepție – Expresionism*. Trad. de Alice Georgescu, în *Expresionismul în teatru și în arte*, în „Semnal teatral”, an III-IV, 1-4 (II-14) / 1997, 1-2 (15-16) / 1998
- Dominic, A., *Germanii intelectuali de azi. Expresionismul*, în vol. *Expresionismul în teatru și în arte*, în „Semnal teatral”, an.III-IV, 1-4 (II-14) / 1997, 1-2 (15-16) / 1998
- Dominic, A., *Germania intelectuală de azi*, în „Gândirea”, nr. 2, 1929
- Goll, Yvan, *Supradrama*. Traducere de Arina Rotaru, în vol. *Expresionismul în teatru și arte*, în „Semnal teatral”, an.III-IV, 1-4 (II-14) / 1997, 1-2 (15-16) / 1998
- Goll, Yvan, *Germania intelectuală de azi*, în „Gândirea”, nr. 2, 1929
- Hatvani, Paul, *Eseu asupra expresionismului*, în „Secolul XX”, nr. 11-12, 1969
- Manolescu, Nicolae, *Spiritul avangardei*, în „România literară”, nr. 18, din 3 mai, 1984
- Micu, D., *Poezia deceniilor interbelice*, în „România literară”, nr. 17, din 26 aprilie, 1984

- Nistor, Corneliu, *Expresionismul*, în „Limba și literatura română”, nr.3, iulie-septembrie, 1979
- Pinthus, Kurt, *Despre expresionism*, în „Secolul XX”, nr. 11-12, 1969
- Popa, Grigore, *Peisaj metafizic în expresionism*, în „Secolul XX”, nr. 11-12, 1970
- Popescu, Marian, *Exegeza expresionismului*, în „Steaua”, 35, nr. 3, martie, 1984
- Ralea, Mihai, *Scrisori din Germania (2)*, în „Viața românească”, 14, nr. 9, septembrie 1922
- Sadoveanu, Ion Marin, *Drama și teatru. Tablete*, în „Gândirea”, nr.2, din noiembrie 1925
- Sân-Giorgiu, Ion, *Expresionismul dramatic*, în „Semnal teatral”, an. III-IV, 1-4 (II-14) / 1997, 1-2 (15-16) / 1998
- Sân-Giorgiu, Ion, *Expresionismul în literatură*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 37, din 7 august, 1921
- Stanca, Radu, *Despre teatrul literar*, în „Revista cercului literar”, nr. 1, ian. 1945
- Șerban, Geo, *Nebănuitele trepte ale expresionismului românesc*, în „Secolul XX”, nr.1-2, 1972
- Ștefănescu, Mircea, *Medalioane vorbitoare*, în „Vremea”, nr.7, din 5 aprilie, 1928
- Tîlgher, Adriano, *Drama expresionistă*, în „La Stampa”, an II, nr. 6, 1925, tradusă în rev. „Cosânzeana”, an X, nr. 9, 1926
- Vianu, Tudor, *Expresionismul. O estetică nouă*, în „Idea europeană”, 2, nr. 55, 5-12 decembrie, 1920
- Wardle, Alex, *Ce facem cu indicațiile de regie expresioniste?*, în *Expresionismul în teatru și arte*, „Semnal teatral”, an III-IV, 1-4, 1997, 1-2, 1998
- Wauer, William, *Regizorul*. Traducere de Arina Rotaru, în *Expresionismul în teatru și arte*, în „Semnal teatral”, an III-IV, 1-4 (II-14) / 1997, 1-2 (15-16) / 1998
- Zaciu, Mircea, *De amicitia*, în „Steaua”, VIII, nr. 4 aprilie, 1976

III. LUCRĂRI DE ORIENTARE GENERALĂ

- Acterian, Haig, *Gordon Craig și ideea de teatru*, București, Editura Vremea, 1936
- Alexandrescu, Emil, *Literatura română în analize și sinteze*, București, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 2006
- Balotă, Nicolae, *Mapamond literar*, București, Editura Cartea românească, 1983
- Bălu, Ion, *Viața lui Lucian Blaga*, vol. I, București, Editura Libra, 1995

- Blaga, Corneliu, *Lucian Blaga necunoscut*, Alba Iulia, Editori: Inspectoratul pentru cultură, Centrul creației populare, Societatea culturală „1 Decembrie 1918”, 1995
- Caracostea, Dumitru, *Poezia tradițională română. Balada populară și doina*, vol. I, București, EPL, 1969
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Minerva, 1982
- Călinescu, George, *Scriitori străini*, București, EPLU, 1967
- Cărpinișianu, Radu (coordonator), *Locuri și oameni în Țara Sebeșului*. Studii și cercetări din domeniul culturii, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2004
- Cebotari, Adrian, *Rugăciunea ca element misionar*, (Teză de licență). Coordonator Pr. Conf. dr. Emil Jurcan, Alba-Iulia, 2001
- Cebotari, Luminița, *Magia pământescului în „Orașul nostru”*, (Lucrare de disertație). Coordonator științific: Prof. univ. dr. Constantin Cubleşan, Alba-Iulia, 2007
- Cenușă, Mircea, *Interviurile lui Lucian Blaga*, Alba Iulia, 2000
- Comarnescu, Petru, *Ion Sava*, București, Editura Meridiane, 1966
- Comte, Fernand, *Marile figuri ale Bibliei*. Traducere de Mihaela Voicu, București, Editura Humanitas, 1995
- Cristea, Ioan, *Curentele artei moderne*, București, Editura ALLFA, 2000
- Cruceru, Dan, *Funcția socială a artei*, București, Editura Meridiane, 1981
- Cubleşan, Constantin, *Clasici și moderni*, București, Editura GRAMAR, 2003
- Culianu, I. P., *Eros și magie în Renaștere. 1484*, București, Editura Nemira, 1999
- Curticeanu, Mircea, *Studii și documente literare*. Ediție îngrijită de Doina Curticăpeanu. Prefață de Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2006
- De Micheli, Mario, *Avangarda artistică a secolului XX*, București, Editura Meridiane, 1968
- Doinaș, Șt. Augustin, *Atitudini expresioniste în poezia românească*, București, Editura Eminescu, 1972
- Doinaș, Șt. Augustin, *Tragic și demonic*, în vol. Ștefan Augustin Doinaș, *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească, 1980
- Doinaș, Șt. Augustin, *Lectura poeziei*, București, Editura Cartea Românească, 1980
- ****Dramaturgia istorică română contemporană*. Antologie și studiu introductiv de Ion Nistor, București, Editura Albatros, 1988
- Drimba, Ovidiu, *Istoria literaturii universale*, vol. I-II, București, Editura SAECULUM I.O. – VESTALA, 1999

- Drimba, Ovidiu, *Istoria teatrului universal*, vol. 1, București, Editura SAECULUM I. O. – VESTALA, 1999
- Eliade, Mircea, *De la Zamolxis la Genghis-Han*. Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980
- Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnici arhaice ale extazului*, București, Editura Humanitas, 1997
- Evseev, Ivan, *Cuvânt – simbol – mit*, Timișoara, Editura Facla, 1983
- Grigorescu, Dan, *Direcții în poezia secolului XX*, București, Editura Eminescu, 1975
- Isbășescu, Mihai, *Istoria literaturii germane*, București, Editura Științifică, 1968
- Jeremias, Joachim, *Parabolele lui Iisus*. Traducere din limba engleză de P.S. Calinic Dumitriu, Pr. Prof. dr. Vasile Mihoc și Dr. Ștefan Matei, cuvânt introductiv de Părintele Galeriu, București, Editura Anastasia, 2000
- Heym, Georg, *Gesammelte Gedichte*, Verlag der Arche, Zürich, 1947
- Kernbach, Victor, *Miturile esențiale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978
- Liiceanu, Gabriel, *Tragicul – o fenomenologie a limitei*, București, Editura Humanitas, 2005
- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane (1900-1937)*. Postfață de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1989
- Magheru, Paul, *Literatura română în context universal. Arte poetice – curente literare. Bibliografie și antologie de manifeste literare*, Editura Tipografiei Institutului de învățământ superior din Oradea, 1978
- Manu, Emil, *Istoria poeziei românești moderne și moderniste*, vol. I-II, București, Editura Curtea Veche, 2004
- Mîndra, V., *Jocul situațiilor dramatice*, București, Editura Eminescu, 1978
- Munteanu, Romul, *Farsa tragică*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers, 1989
- Olinescu, Marcel, *Mitologia românească*, București, Editura Casa Școalelor, 1944
- Opreșan, I., *Lucian Blaga printre contemporani*. Ediția a II-a, revizuită, argumentată, necenzurată, București, Editura SAECULUM – VESTALA, 1995
- Paleologu, Alexandru, *Spiritul și litera*, București, Editura Eminescu, 1970
- Papu, Edgar, *Între Alpi și Marea Nordului*, în vol. Edgar Papu, *Eseuri asupra artei germane*, București, Editura Meridiane, 1973
- Pârvan, Vasile, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, Editura Meridiane, 1982

- Petrescu, Ioana Em., *Modernism / Postmodernism. O ipostază*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și postfață în limba franceză de Ioana Bot, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2003
- Petroveanu, Mihail, *George Bacovia*, București, EPL, 1969
- Pinthus, Kurt, *Menschheitsdämmerung, ein Dokument des Expressionismus*, Hamburg, 1959
- Piru, Al., *Istoria literaturii române*, București, Editura Grai și Suflet, 2001
- Popescu, Marian, *Teatrul ca literatură*, București, Editura Eminescu, 1987
- Rado, Petre, *Labirintul umbrelor*, București, Editura Meridiane, 1975
- Roșulescu, Vladimir, *Cruciadele*, Craiova, Editura SCORILO, 1999
- Servien, Pius, *Estetica*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979
- Steinhardt, Nicolae, *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, București, Editura Cartea Românească, 1987
- Steiner, George, *Grammairs de la creation*, Paris, Editura Gallimard, 2001
- Stoica, Petre, *Poezia germană modernă*, București, Editura Grai și Suflet, 1999
- Styan, J. L., *Modern drama in theory and practice*, vol. III, Cambridge, Cambridge University Press, 1981
- Surdu, Al., *Pentru ce istoria filosofiei?*. Volum coordonat de acad. Gh. Vlăduțescu, București, Editura Paideira, 2003
- Vianu, Tudor, *Masca timpului*, Arad, Editura Librăriei Diacezane, 1926
- Vianu, Tudor, *Scriitori români din secolul XX*. Antologie, postfață și bibliografie de Mihai Dascăl, București, Editura Minerva, 1986
- Volkelt, J., *Estetica tragicului*, București, Editura Univers, 1978
- Wellek, René, *Istoria criticii literare moderne*, vol. III. În românește de Rodica Tiniș, prefață de Romul Munteanu, București, Editura Univers, 1976
- Worringer, Wilhelm, *Abstracție și entropatie*, București, Editura Univers, 1970
- Zamfirescu, Ion, *Istoria universală a teatrului*, volumul I – „Antichitatea”, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1975
- Zamfirescu, Ion, *Probleme de viață, teorie și istorie teatrală*, București, Editura Eminescu, 1974

IV. DICȚIONARE

- Bonte, Pierre; Michel Izard, *Dicționar de etnologie și antropologie*. Traducere de Smaranda Vultur și Radu Răutu , București, Editura Polirom, 1999
- Cubleşan, Constantin (coordonator), *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005
- Evseev, Ivan, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998
- Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, vol. I, București, Editura Eminescu, 1973
- Moldoveanu, Nicolae, *Dicționar biblic de nume proprii și cuvinte rare*. Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Casa Școalelor, 1995
- Pop, Ion (coordonator), *Dicționar analitic de simboluri*, vol. IV, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2003
- Prut, Constantin, *Dicționar de artă modernă*, București, Editura Albatros, 1982